

Княжівська ЗШ I – III ст.

ПРОЕКТ «ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»

Мета:

- формування потреби вивчення історії рідного краю;
- формування навиків зацікавленості учнів пам'ятками дерев'яної архітектури та сакрального мистецтва, талановитими земляками, декоративно-ужитковими виробами умільців села;
- залучення краєзнавчих відомостей для успішного вивчення предметів : української мови, української літератури, історії, географії;
- виховання загальнолюдських цінностей – любові до рідного краю, поваги до своїх односельців;

**Тип проекту:
інформаційно-
дослідницький**

Учасники проекту:

Станько Наталія

Панас Наталія

Скиба Ірина

Олійник Мар'ян

Мартинюк Галина

Сірко Діана

Новосад Лариса

Сагайдак Лілія

Плетінка Вікторія

Вакула Мар'яна

Голоюк Оксана

Личак Ірина

Гаврилук Людмила

Мартинюк Роман

Рубаха Роман

Керівники проекту:

Човага Л.В.

Зеленюк Г.Я.

Удуд І.В.

Полянчук О.Я.

Ситник С.П.

Історія села Княже

Село моє, для мене ти єдине
і радує мене твоя краса.
Село моє – частинка України...
Де б я не була, тут моя душа.
Село моє... Зима у ній гуляє...
Усе кругом засипав білий сніг.
Веде до нього стежечка-дорога
її впізнаю з тисячі доріг.

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ «КНЯЖЕ»

Село Княже з давніх-давен носить цю назву. За народними переказами назва села походить від того, що перший землевласник, який закріпачив вільне населення, що проживало на цій території, мав титул князя. За іншими переказами тут проїжджала і робила зупинку княжна. Отже, історія села Княже сягає княжних часів, про що свідчать і залишки старого цвинтаря.

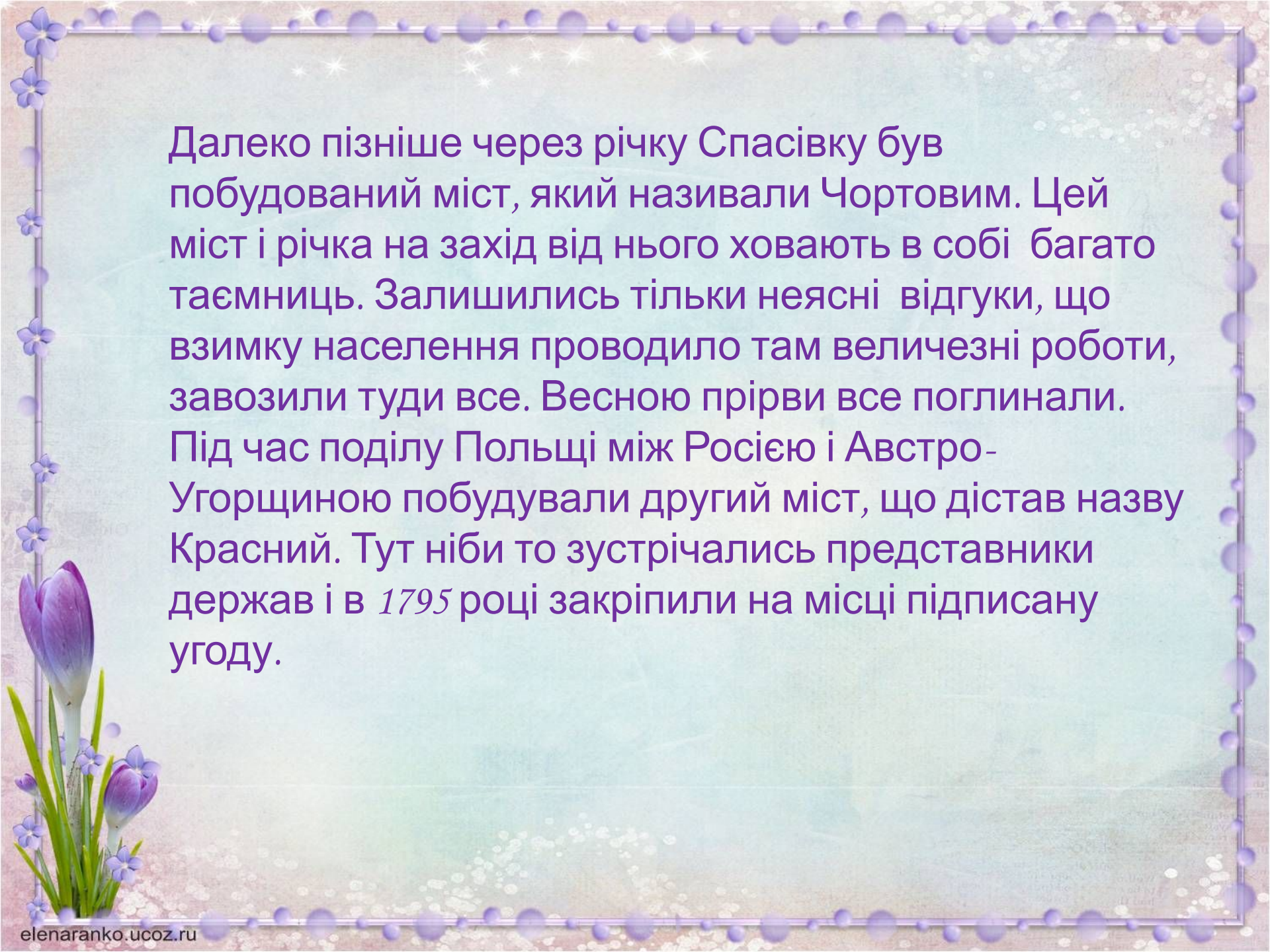
Село Княже Сокальського району Львівської області (до 18 січня 1961 року - Горохівського району Волинської області) розташоване на крайніх західних відрогах Волинської височини і є крайньою східною точкою Сокальського району. Географічні координати села $50^{\circ} 31'$ пн. ш., $24^{\circ} 36'$ сх. д. Через східну окраїну села проходить Головний Європейський Вододіл. Тут бере початок річка Спасівка (колишня назва Конопелька), яка тече на захід і є правою притокою річки Західний Буг.

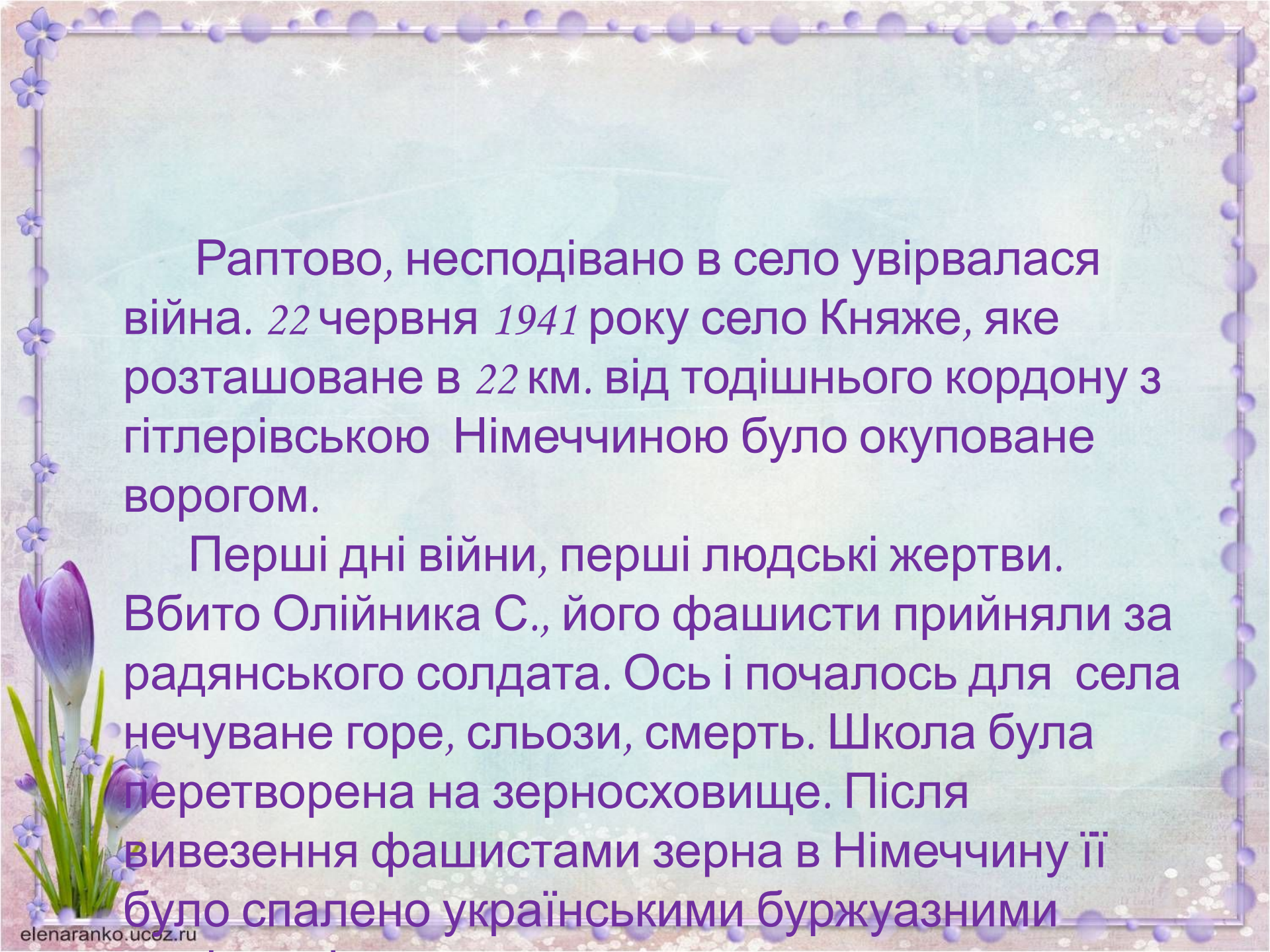
Сторінками історії

Історія села Княже сягає давніх часів. Перша згадка про село Княже датується *1450* роком. До отримання сучасної назви, за народними переказами село носило назву Голопупщина. На північ від сучасного центру села, на горбі, з трьох сторін оточеного водою, і стояв князівський замок. За цією місцевістю і тепер зберігається назва Двірець.

В час татаро-монгольського іга замок князя був зруйнований. Пізніше землевласники – поміщики жили на горбі, на захід від церкви, цей горб зараз називають Боболовичева гора – це прізвище управителя останнього феодала. Останній поміщик на прізвище Старчевський (мав чин маршала польського війська) після відміни кріпосного права продав свої землі та маєток і переселився жити тут до *1939* року. За переказами в *1569* році на захід від сучасного центра села стояло *12* хат. З трьох сторін: південної, західної і північної – це село було оточене водами річки Спасівки і її притоками. В той час вони були надзвичайно повноводними. Переважна більшість навколишніх земель були досить родючими. У цей час польський князь захопив ці землі, він

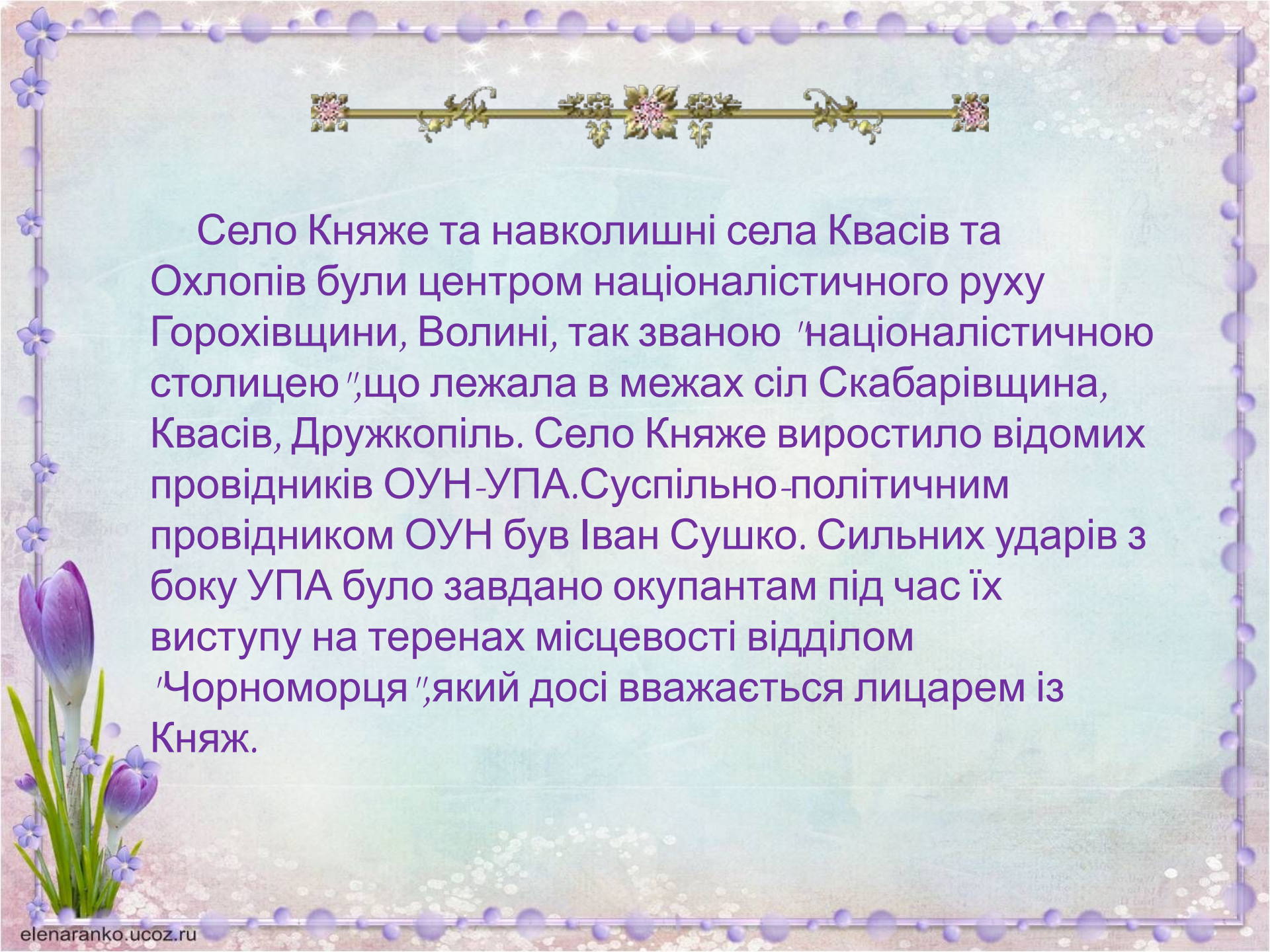

Далеко пізніше через річку Спасівку був побудований міст, який називали Чортовим. Цей міст і річка на захід від нього ховають в собі багато таємниць. Залишились тільки неясні відгуки, що взимку населення проводило там величезні роботи, завозили туди все. Весною прірви все поглинали. Під час поділу Польщі між Росією і Австро-Угорщиною побудували другий міст, що дістав назву Красний. Тут ніби то зустрічались представники держав і в 1795 році закріпили на місці підписану угоду.

Раптово, несподівано в село увірвалася війна. 22 червня 1941 року село Княже, яке розташоване в 22 км. від тодішнього кордону з гітлерівською Німеччиною було окуповане ворогом.

Перші дні війни, перші людські жертви. Вбито Олійника С., його фашисти прийняли за радянського солдата. Ось і почалось для села нечуване горе, сльози, смерть. Школа була перетворена на зерносховище. Після вивезення фашистами зерна в Німеччину її було спалено українськими буржуазними

Село Княже та навколишні села Квасів та Охлопів були центром націоналістичного руху Горохівщини, Волині, так званою "націоналістичною столицею", що лежала в межах сіл Скабарівщина, Квасів, Дружкопіль. Село Княже виростило відомих провідників ОУН-УПА. Суспільно-політичним провідником ОУН був Іван Сушко. Сильних ударів з боку УПА було завдано окупантам під час їх виступу на теренах місцевості відділом "Чорноморця", який досі вважається лицарем із Княж.

Олекса Мельник - Чорноморець "уродженець с. Княже, з юності загартований на світах Козацької Слави у Берестечку, Пляшевій. З 17 років - організатор ОУН у своєму і ближніх селах. У 1939 році, коли встановилася більшовицька влада, на знак протесту з побратимами-оунівцями переходить кордон. Був у командному складі спеціального батальйону. Повернувшись на Волинь розпочав підготовку загонів УПА, на теренах Горохівського, Сенкевичівського, Берестецького районів Волинської області і Сокальського та Радехівського Львівської області. Проводить ряд відомих бойових акцій, внаслідок чого деякі терени були недоступні для фашистів. Весною 1943 року, німці отримавши значні поповнення, розпочали терор і в першу чергу

Олекса Мельник —
"Чорноморець"
(1919-1948),
легендарний командир куреня
УПА на Волині

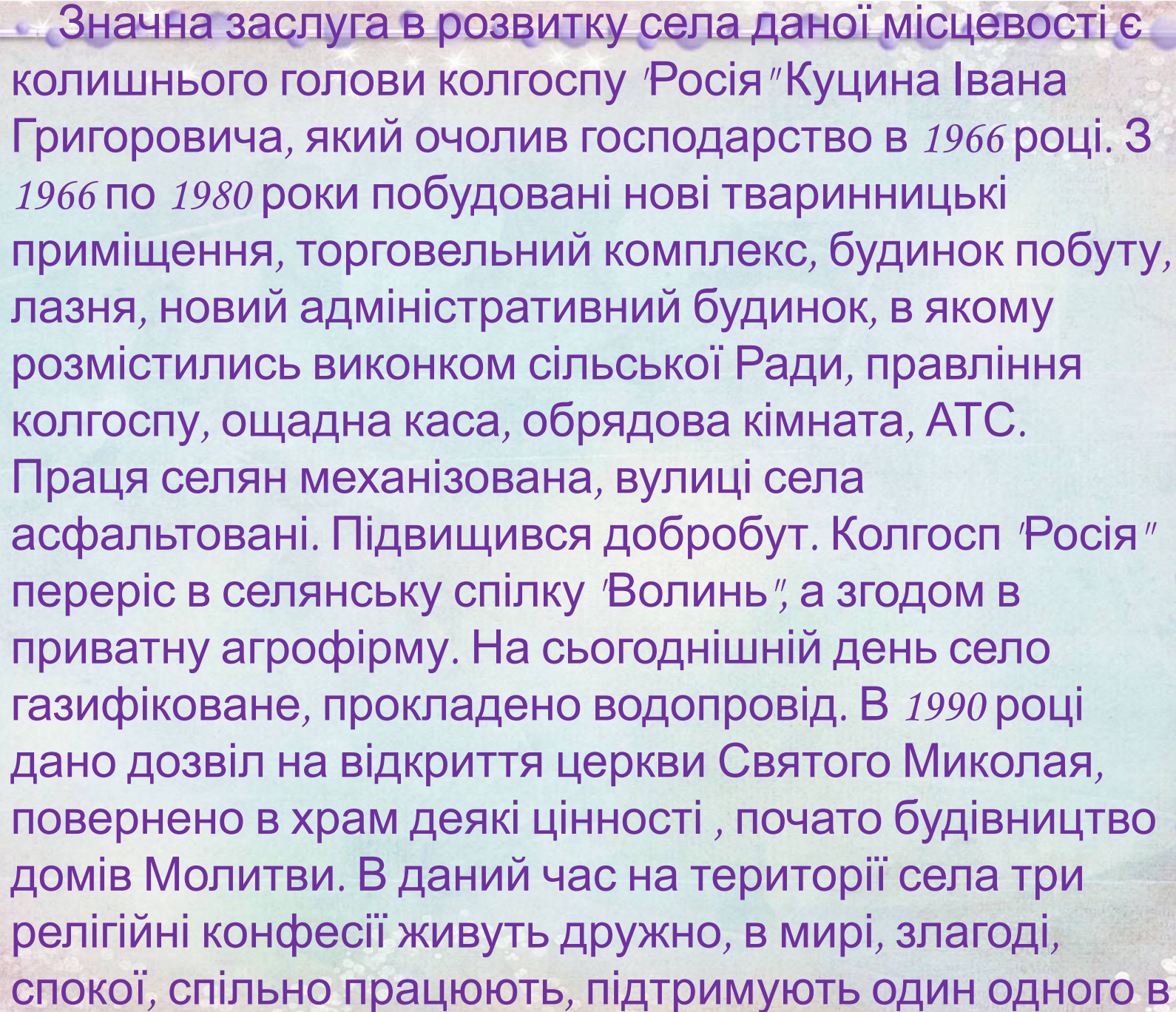
У Великодні дні 1943-44 років у Княжах була "Троя". Село було оточене фашистами, його підпалили, бомбардували, багато людей з дітьми згоріло, а 152 селян зігнали на околицю села і розстріляли. У цей трагічний день за селом, у Квасівській долині 10 квітня 1943 року були розстріляні мирні жителі с.Княжого, яких з отцем Олександром Ковалевським німці забрали з церкви. Також був розстріляний перший директор школи Євген Скрипчук, спалено 32 господарства. Отець О. Ковалевський показав свою відданість Богу, парафіянам, не покинув вірних у найважчий період їх життя.

Під час повторної акції 1944 року німцями було спалено 135 дворів, де у вогні загинуло 45 осіб, 535 громадян с.Княже було вивезено на каторжні роботи в Німеччину. З фронту не повернулось 40 односельчан. В цілому в роки лихоліття загинуло багато жителів.

будівлі. Люди повертались в село на згарища, копали землянки, в яких дехто проживав до 1960 року.

Спалене село потрохи ставало на ноги. У 1940 році створено колективне господарство "Червона нива", 1948 - створено колгосп, який у вересні 1959 р. був об'єднаний з колгоспами сіл Фусова та Шпиколоси. 50-60 роки - відкриті сільські вапнярні та цегельню, які служили надалі для розвитку сільського господарства, будівництва сільських осель. 1953 р. - побудовані магазин - склад для зберігання зерна, тваринницькі приміщення, молочарня, кормокухня, контора колгоспу, дерев'яний сільський магазинчик. В селі розпочалися роботи по електрифікації, радіозв'язку. Значні зміни в житті місцевості відбулися в 1961 році, коли село Княже приєднали до Сокальського району Львівської області, 1961 р. - розпочато будівництво дороги з твердим покриттям Тартаків - Княже.

Значна заслуга в розвитку села даної місцевості є колишнього голови колгоспу 'Росія" Куцина Івана Григоровича, який очолив господарство в 1966 році. З 1966 по 1980 роки побудовані нові тваринницькі приміщення, торговельний комплекс, будинок побуту, лазня, новий адміністративний будинок, в якому розмістились виконком сільської Ради, правління колгоспу, ощадна каса, обрядова кімната, АТС. Праця селян механізована, вулиці села асфальтовані. Підвищився добробут. Колгосп 'Росія" переріс в селянську спілку 'Волинь", а згодом в приватну агрофірму. На сьогоднішній день село газифіковане, прокладено водопровід. В 1990 році дано дозвіл на відкриття церкви Святого Миколая, повернено в храм деякі цінності, почато будівництво домів Молитви. В даний час на території села три релігійні конфесії живуть дружно, в мирі, злагоді, спокої, спільно працюють, підтримують один одного в

біді.

зруйновано під час бомбардування села німецькими окупантами. В післявоєнний рік за кошти мешканців під керівництвом Братуня Наума розпочалася відбудова зруйнованого приміщення. У 1954-1955 рр. школа здійснила перший випуск учнів з середньою освітою. Протягом наступних п'яти років педколектив школи поповнили випускники педагогічних вузів Східної України. В ці роки був створений вчительський хор.

'Просвіта" в селі діяла з 1924 року. В 'Просвіту" входило 16 членів. Вони збирались вечорами, читали, декламували, співав хор, а найбільше ставили вистави. Біля церкви, де стоїть висипана могила, стояв магазин - склад, де в одній із кімнат збирались просвітяни. Репетиції проводилися тільки вечорами, оскільки поляки розганяли і забороняли на вулицях співати. На даний час в селі нараховується 194 двори, в яких проживає 573 чоловік. Народилося - 10 дітей, померло - 10 чоловік. На жаль, відчувається загальна тенденція до зменшення кількості населення села.

При в'їзді в наше мальовниче село височіє на пагорбі храм Святого Миколая. Зайшовши до церкви, відчуваєш полегкість, душа наповнюється любов'ю, зникає втома. Цьому сприяє незвичайна аура храму. Різьблений позолочений іконостас випромінює світло Божої Істини. У центрі іконостасу – образ Почаївської Божої Матері, який опускають на великі свята.

При в'їзді в наше мальовниче село височіє на пагорбі храм Святого Миколая. Зайшовши до церкви, відчуваєш полегкість, душа наповнюється любов'ю, зникає втома. Цьому сприяє незвичайна аура храму. Різьблений позолочений іконостас випромінює світло Божої Істини.

У центрі іконостасу – образ Почаївської Божої Матері, який опускають на великі свята. Наречені у день вінчання, матері з немовлятами припадають до цієї ікони, щоб попросити у Матінки Божої заступництва.

У храмі є дві чудодійні ікони – Святого Антонія Великого та Онуфрія. Ці полотна мають своє давню історію. У 60-х роках *XVIII* ст. село косила страшна хвороба – чума. З великою надією на порятунок люди молили у святого Антонія зцілення. І воно прийшло – хвороба відступила. З того часу люди щороку приходять до храму у день Святого Антонія, щоб помолитися за здоров'я сучасних та майбутніх поколінь.

Ікона Святого Антонія Великого є чудотворною і єсть відступу селян.

**Дім Молитви Християн Віри
Євангельської**

**Дім Молитви Адвентистів
Сьомого Дня**

У 1993 р. жителі села Княже спорудили пам'ятник
загиблим односельчанам і воїнам УПА.

В центрі села розташована Княжівська сільська рада, яка об'єднує землі таких населених пунктів: с. Княже, с. Фусів, с. Шпиколоси, лікарська амбулаторія сімейної медицини (де працює 8 чоловік медперсоналу), філія ощадбанку.

В липні 1992 р. біля сільської ради було встановлено пам'ятний хрест в честь проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.

Окрасою села є середня школа . Педагогічний колектив школи нараховує 24 педагоги. На даний час в школі навчається 161 учень. Багатогранне й спортивне життя села проходить в спортивному залі і шкільному стадіоні.

Дитячий садочок «Барвінок» відвідують 45 дітей, які проходять підготовку до навчання у школі.

Своє дозвілля молодь села проводить у Народному домі, де й бере активну участь у проведенні різних свят: Козацькі забави, День села, Різдвяні вертепи, Свято Маланки та ін.

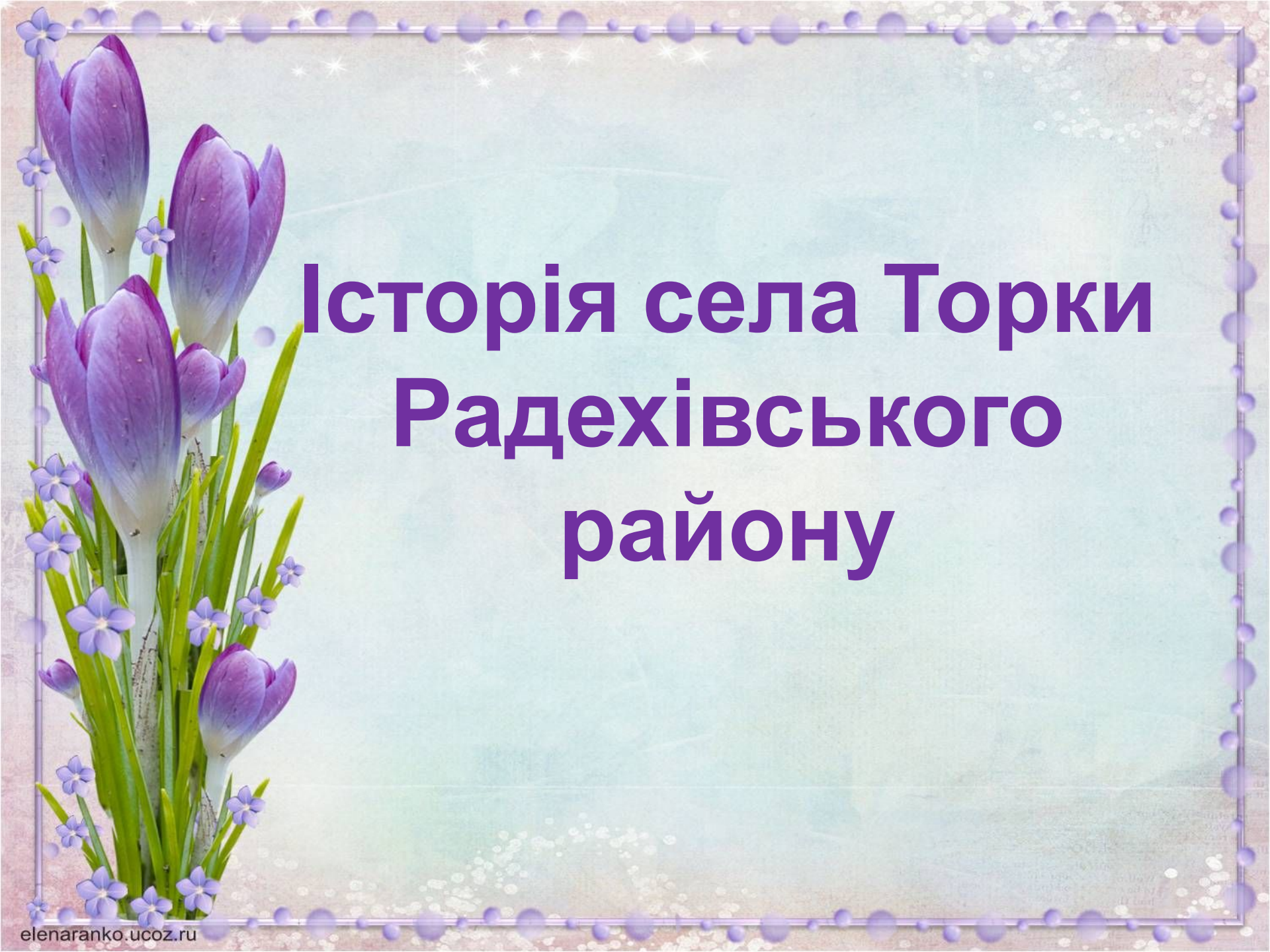
Умільці села

Масевич Т.І. – в минулому вчитель географії, «сіяла розумне, добре і вічне в душах дітей», зараз на заслуженому відпочинку, продовжує творити прекрасне. Її руками створено безліч вишивок.

На території села працюють:

- Приватне підприємство «Пилорама» - підприємець Ренда Євген Олексійович;
- Приватні торговельні підприємства – підприємці Микитюк Євгенія Миколаївна і Пилипчук Євген Антонович;
- Фермерське господарство – фермер Корній Андрій Никифорович;
- Приватне підприємство «Млин» - підприємець Плетінка Євгенія Ярославівна.

Історія села Торки Радехівського району

Моє село

Улітку зацвітають диво-липи,
І запахом п'яним вкривають все село.
Ну як же Торки вас не полюбити,
Коли тут сонце світить у вікно.
Рід хліборобів, давній славний рід,
Орав тут землю прадід мій і дід.
Життя буяє, квітнуть в Торках квіти,
Зростають у любові й правді діти.
Тут у волю прадіди життя своє вложили,
Немає тут таких, щоб дух наш уярмили.
Тут життєтворчі, життєдайні у природи кольори,
Тут дому теплий дух з протослов'янської ще
давнини.

Від ката землю боронили й майбуття,
Терпіння й мук було до забуття.
Та мужній мій народ тут не терпів наруги;
Брав зброю, воював, знав ворога і йшов собі за
плугом.

В моїй душі живе святинь багато,
Та над усе люблю своє село.
Промінчик сонця у батьківській хаті,
І все, що в цій святій землі зросло.

Павло Кротюк,
с. Торки

Торки — село в Радехівському районі Львівської області. Орган місцевого самоврядування Бишівська сільська Рада. Загальна площа — *1,12 км²*. Густота населення — *336,61 осіб/км*. Населення села становить *338 осіб* на *2014 рік*. У селі проживає значна більшість українців, є також грузини, поляки, німці.

Село Торки розташоване у північній частині Львівської області, а точніше, біля кордону Львівської та Волинської областей. На сході воно межує із селом Квасів Горохівського району Волинської області. На півночі — із селом Княже, Сокальського району Львівської області. На заході — із селом Фусів, Сокальського району. На півдні — із селами Бишів, Збойська, на південному сході — із селом Стоянів, Радехівського району. Відстань до Львова *100 км*, до Радехова — *27 км*, до залізничної станції Стоянів — *14 км*, до Биш

Історія села Торки розпочалася набагато раніше, ніж писемні повідомлення про нього. Цю тему досліджує майбутній історик-археолог торчанин Петро Барановський. Його дослідницькі набутки стали основою цієї розвідки. Як свідчать археологічні знахідки, територія села була заселена, щонайменше 13 тисяч років тому. Про це ми можемо довідатися із знайдених на території села Торки предметів побуту людини, найдавніші з яких датуються приблизно 13 тисяч років.

Церква

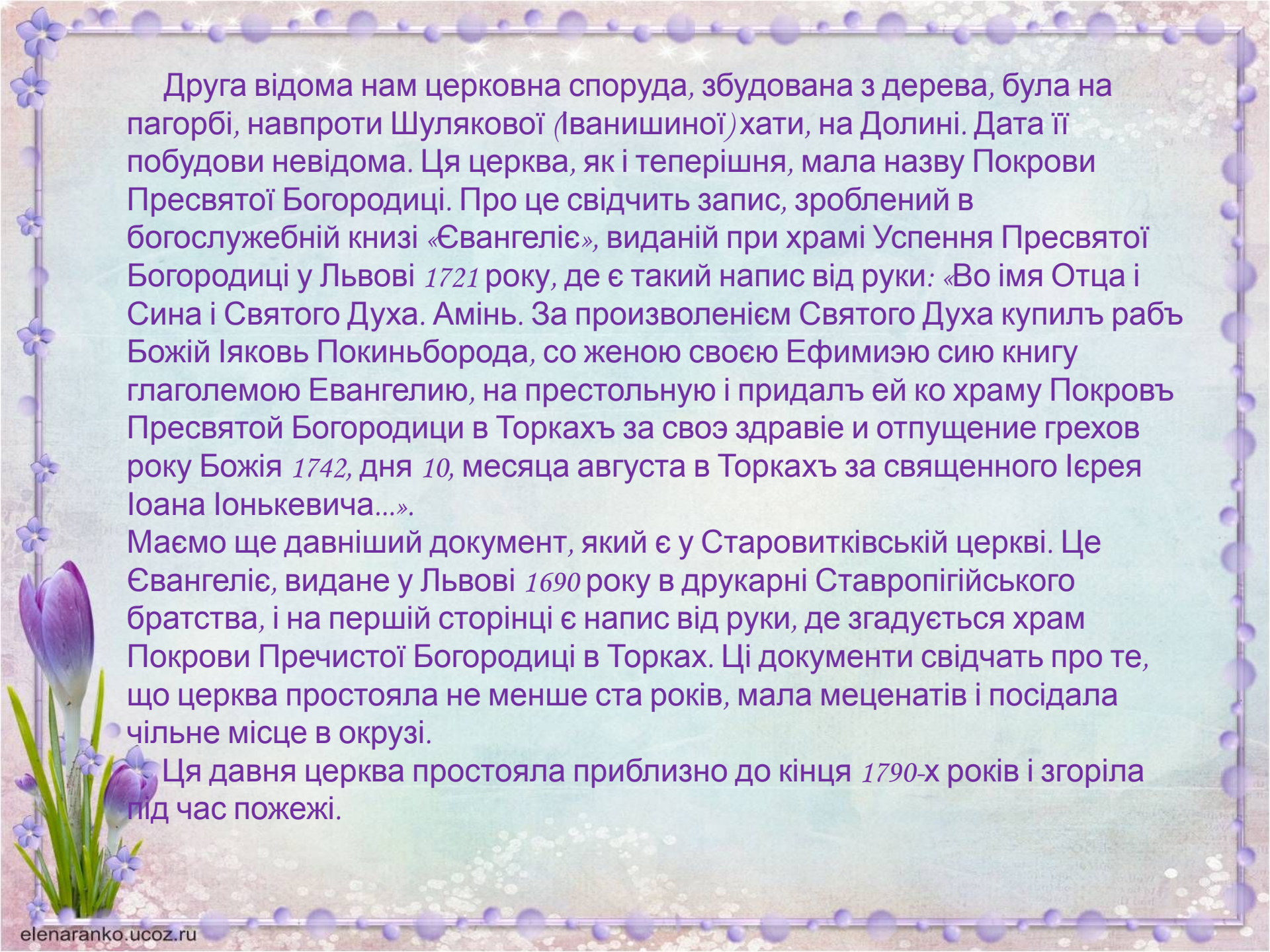
У будь-які часи нашої історії, державності чи бездержавності, війни чи миру, голодоморів, переслідувань церква була фундаментом, об'єднувальною силою українського духовного життя. Протягом тисячоліття вона вибудувала міцну організаційну структуру, підкріплену віковими традиціями, обрядами. Здавна, крім своєї основної релігійної місії, Церква була активною в громадському, освітньому і навіть господарському житті.

Село Торки належало до Сокальського повіту, а церква до Тартаківського деканату Перемиської єпархії.

Якщо вести мову про церкву (храм) як приміщення, то відомо про кілька місць, де вони стояли в Торках. Найдавніша з них, про яку згадують в усних переказах, була в районі Підгорещини. Саме там вздовж русла річки Спасівки, як підтверджують археологічні знахідки, були перші поселення, починалось село.

Церква була дерев'яна. Можна лише здогадуватись, що час її побудови ближче до середини *XVII* століття, коли припинились напади кримських татар. До того, як записано в літописі, вони поряд з іншими сусідніми селами знищили с. Торки в *1519, 1578, 1621* роках. Почалось відновлення сіл, господарства і тоді, ймовірно, торчани збудували церкву на Підгорещині.

Скільки часу вона проіснувала, в Торках невідомо. Врешті, як переповідали старожили, споруда провалилась під землю, за яких обставин, встановити поки що не вдається.

Друга відома нам церковна споруда, збудована з дерева, була на пагорбі, навпроти Шулякової (Іванишиної) хати, на Долині. Дата її побудови невідома. Ця церква, як і теперішня, мала назву Покрови Пресвятої Богородиці. Про це свідчить запис, зроблений в богослужбній книзі «Євангеліє», виданій при храмі Успення Пресвятої Богородиці у Львові 1721 року, де є такий напис від руки: «Во імя Отца і Сина і Святого Духа. Амінь. За произволенієм Святого Духа купиль рабъ Божій Іяковъ Покинъборода, со женою своєю Ефимиэю сию книгу глаголемою Евангелию, на престольную і придалъ ей ко храму Покровъ Пресвятой Богородици в Торкахъ за своэ здравіе и отпушение грехов року Божія 1742, дня 10, месяца августа в Торкахъ за священного Іерея Іоана Іонъкевича...».

Маємо ще давніший документ, який є у Старовитківській церкві. Це Євангеліє, видане у Львові 1690 року в друкарні Ставропігійського братства, і на першій сторінці є напис від руки, де згадується храм Покрови Пречистої Богородиці в Торках. Ці документи свідчать про те, що церква простояла не менше ста років, мала меценатів і посідала чільне місце в окрузі.

Ця давня церква простояла приблизно до кінця 1790-х років і згоріла під час пожежі.

Третя церковна споруда — храм Покрови Пресвятої Богородиці, яку збудувала греко-католицька громада протягом 1812-1815 рр., розташована на початку села перед поворотом на Широку дорогу. Тепер нею користується громада Православної Церкви Київського Патріархату.

2015/05/02

У Торках однокласна народна школа з'явилась 1877 року і лише 1910 року стала двокласною. Відомо, що того року в торській школі навчалось 127 учнів. Найдавніше приміщення школи, про яке нині відомо, було в Муликовій хаті, де тепер проживає сім'я Романа Семесюка. Хата ця й досі в добротному стані, бо збудована з міцних дерев'яних брусів на міцному фундаменті. Навчання в ній було приблизно до 1938 року. Старожили пам'ятають тогочасного вчителя на ім'я Луць, який помер ще молодим від сухот.

Наприкінці панування Польщі, коштом громади в Торках була збудована нова школа на місці теперішнього дитячого садочку. Вона була дерев'яною, потинькованою ззовні й зсередини. У двох кімнатах були класи, а у двох інших жили вчителі.

Старожил села Іван Баляс пригадує, що вчителював тоді Михальчук, родом з-за Буга, і Цимбалістий, який жив у Йосипа Сенюка, та Альбіна Пензікувна. Навчання проводилось українською і польською мовами. Релігію викладали і польський, і український священники. За навчання дітей у школі не платили.

Під час німецької окупації навчальний процес не переривався. Навчання проводила дочка місцевого пароха Галина Герасимчук та вчителька Зоня, яка проживала у Герасимчуків. Викладання повністю велось українською мовою, а катехиз читав отець Герасимчук. Українські фотографії учнів 1942 року, де всі діти в на

Навчальний рік тривав з 5 вересня по 1 серпня, але частіше діти ходили до школи, коли закінчувались сільськогосподарські роботи — ближче до зими, пізно восени, ранньої весни. Середню освіту сільські діти здобували в гімназіях, плата за навчання в яких була дуже високою, а тому й малодоступною.

Про радянський період шкільного навчання дізнаємось від Ганни Наливайко, яка пішла до школи 1945 року. Навчання було платним. Вчителювали тоді Мирон Дмитрович Баран та його дружина. Пам'ятає, що дітей били за найменші провини. У 1948 році з Княж прийшов учителювати Іван Григорович Сушко з дружиною.

Після закінчення 4-річної початкової школи торські діти продовжували навчання у Бишівській семирічці, що за п'ять кілометрів від села. Діти пішки ґрунтовими дорогами добирались в заметіль і дощовицю до школи. Там було багато вчителів і ходили діти ще зі Збойськ, Забави, Ордова. Після закінчення семи класів 1951 року ті, хто з торчан бажав здобути середню освіту, йшли в Радехівську середню вечірню школу за 17 км від рідного села. Середня школа в с. Княже, за два кілометри від села, і здобувати освіту стало легше. Відтоді більшість торчан навчались у Княжівській середній школі, здобували хороші знання, які давали змогу в майбутньому здобути вищу освіту в навчальних закладах усієї тодішньої держави.

У цей період у Торках учителювали: Ганна Захарівна Вергун, Євгенія Захарівна Білозір, Мирон Дмитрович Баран та його дружина, Іван Сушко, Микитюк, Іван Васильович Бойко, Ярослава Іванівна Бойко.

Перші учні

У 1962 році в Терках було відкрито нову школу. Того року в 1-4 класи прийшло 62 учнів. У класі було щонайменше 10, а найбільше 18 дітей.

Навчальна частина складалась з двох великих кімнат і майстерні. У кожній кімнаті навчались по два класи — перший і третій, другий та четвертий.

СІЛЬСЬКИЙ МУЗЕЙ

Не кожне село може похвалитись своїм музеєм, який би відображав його історію. У Торках такий є, відкрито його 2009 року, у день 18-річчя Незалежності України. А започаткував музей своїми знахідками Петро Барановський. Ще шестикласником він розпочав свою «музейну справу», про це навіть на «1 + 1» сюжет показували.

Спрямовували зусилля юного історика і допомагали йому дід Роман, бабуся Марія, мама Ірина Василівна, вчителька історії Бишівської середньої школи, молодша сестра Роксоляна, тато Роман. Вони разом збирали старовинні речі. Люди з розумінням ставились до їхньої праці й охоче віддавали предмети з бабусиних скринь, дідусевих шоп, горищ, що давало змогу відчувати дух історії села. Серед експонатів є старовинні образи, рушники, предмети хатнього побуту, ткацький верстат, столярське приладдя, знаряддя праці шевця, терлиця, прялка, (коровадло) кружилки, жорна, плетені з соломи та лика діжки, плетена з лози колиска та багато іншого. У музеї є також хрест, що десятиліттями височів над торською церквою Пресвятої Покрови.

Пристрастю тепер уже студента-історика стала археологія. У його колекції

Учні нашої школи брали активну участь при збиранні експонатів музею.

Завдяки сподвижницькій збиральницькій праці родини Барановських збережено пам'ять про наше минуле в сільському музеї.

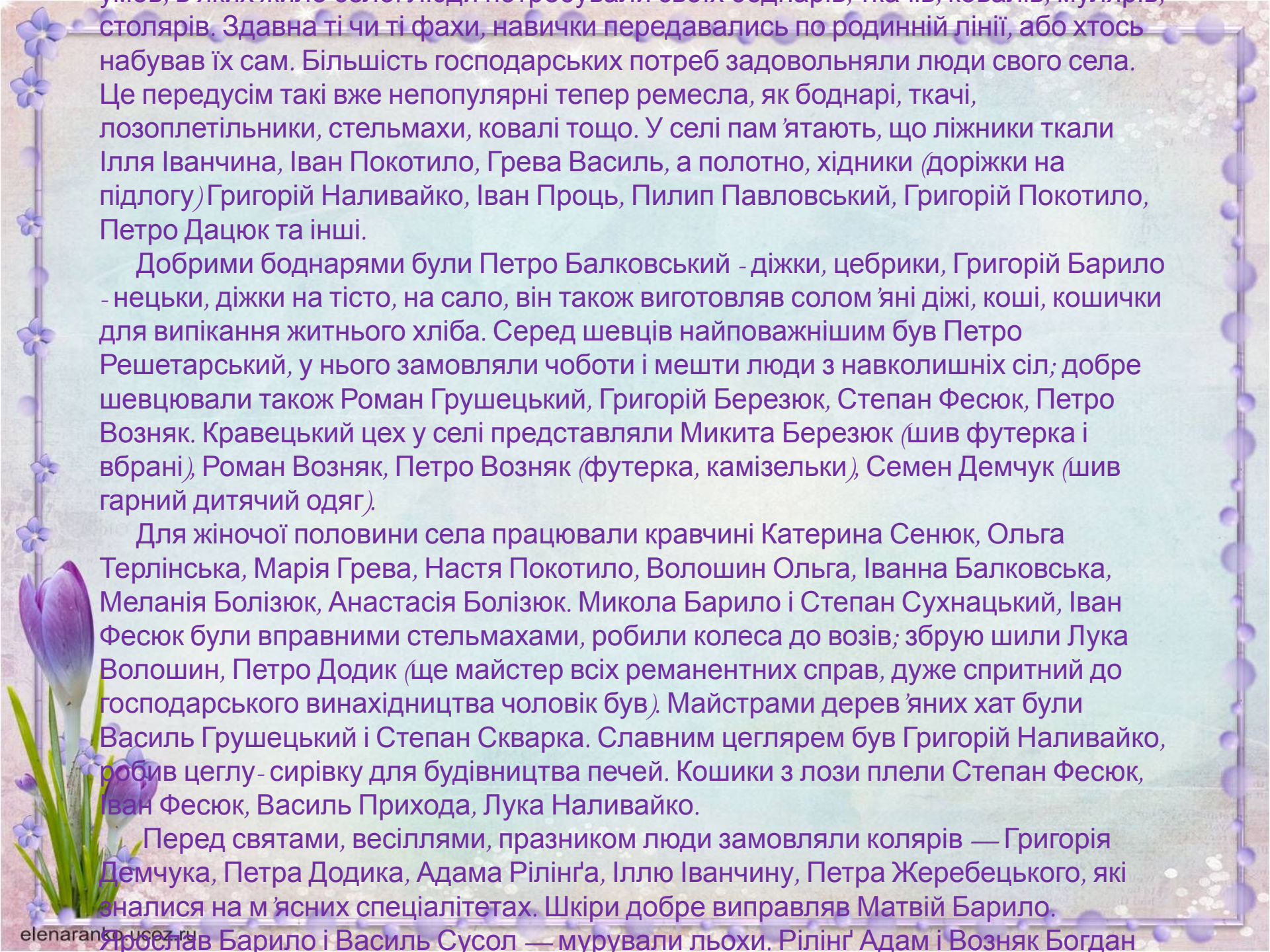
СІЛЬСЬКА МЕДИЦИНА

В усі часи люди шукали порятунку від недуг і пошестей, які спадали на них впродовж життя. І Торків не минули загальновідомі пошесті, про це свідчить хоча б топонімічна назва «Холерний цвинтар» неподалік Сватківців.

Майже кожна родина була обізнана з різними способами лікування, травами, відварами, настоянками. У кожному селі були люди, які знали більше від інших, володіли особливими навичками лікування складних захворювань, травм, приймання пологів. Секрети народної медицини передавались із покоління в покоління. Знання і досвід народних цілителів зберігся в пам'яті людей, з них користуємо й досі, особливо тих, що зналися на травах.

Відомими сільськими цілителями були — Катерина Цибуля (Поліцаїха) з Заставу, яка приймала пологи в жінок до середини 1950-х років. Вона також виправляла вивихи на руках, пальцях. Суслиха також приймала пологи. Королиха приймала пологи, відмовляла навіть чорні хвороби. Дід Харитін був костоправом, виводив бородавки. Михайло Олійник лікував худобу. Їм на зміну прийшла радянська вчена медицина, яка стала впроваджувати трохи інші принципи лікування. Медпункт тривалий час містився в частині хати Йосифа Рубахи, а потім і донині міститься у приміщенні старого дитячого садочку.

Від середини 1950-х років у різні періоди в торському медпункті фельдшерували: Ірина Саєнко, Софія Хмарук, Григорій Брик, Клавдія Ступак (Семенюк), Стефанія Тупиця (Цибуля), Людмила Нечипурна, Ірина Утинкевич, Степан Зарічанський, Галина Чикайло, Ганна Скопик, Наталя Личак, Наталя Улицька, Микола Марціновський, Зиновія Карплюк, Ольга Лащук, Володимир Климко, Олег Климко, Олег Венгрии, Леся Сирчук.

столярів. Здавна ті чи ті фахи, навички передавались по родинній лінії, або хтось набував їх сам. Більшість господарських потреб задовольняли люди свого села. Це передусім такі вже непопулярні тепер ремесла, як боднарі, ткачі, лозоплетільники, стельмахи, ковалі тощо. У селі пам'ятають, що ліжники ткали Ілля Іванчина, Іван Покотило, Грева Василь, а полотно, хідники (доріжки на підлогу) Григорій Наливайко, Іван Проць, Пилип Павловський, Григорій Покотило, Петро Дацюк та інші.

Добрими боднарями були Петро Балковський - діжки, цебрики, Григорій Барило - нецьки, діжки на тісто, на сало, він також виготовляв солом'яні діжі, коші, кошички для випікання житнього хліба. Серед шевців найповажнішим був Петро Решетарський, у нього замовляли чоботи і мешти люди з навколишніх сіл; добре шевцювали також Роман Грушецький, Григорій Березюк, Степан Фесюк, Петро Возняк. Кравецький цех у селі представляли Микита Березюк (шив футерка і вбрані), Роман Возняк, Петро Возняк (футерка, камізельки), Семен Демчук (шив гарний дитячий одяг).

Для жіночої половини села працювали кравчині Катерина Сенюк, Ольга Терлінська, Марія Грева, Настя Покотило, Волошин Ольга, Іванна Балковська, Меланія Болізюк, Анастасія Болізюк. Микола Барило і Степан Сухнацький, Іван Фесюк були вправними стельмахами, робили колеса до возів; зброю шили Лука Волошин, Петро Додик (ще майстер всіх реманентних справ, дуже спритний до господарського винахідництва чоловік був). Майстрами дерев'яних хат були Василь Грушецький і Степан Скварка. Славним цеглярем був Григорій Наливайко, робив цеглу-сирівку для будівництва печей. Кошики з лози плели Степан Фесюк, Іван Фесюк, Василь Прихода, Лука Наливайко.

Перед святами, весіллями, празником люди замовляли колярів — Григорія Демчука, Петра Додика, Адама Рілінґа, Іллю Іванчину, Петра Жеребецького, які зналися на м'ясних спеціалітетах. Шкіри добре виправляв Матвій Барило.

Ярослав Барило і Василь Сусол — мурували льохи. Рілінґ Адам і Возняк Богдан

Решетарський Г.П. – в минулому будівельник, а зараз створює чудові вироби з дерева. Ним створені ківот, семисвічник, жертovníк, архієрейське крісло, лави для храму Покрови Пресвятої Богородиці. Також майстер захоплюється бджільництвом, має велику пасіку, де є хатина для лікування бджолами

Медяна роса

Барановський Р.Л. –
створює чудові різьблені
меблі домашнього вжитку.

Майстрині народної

ВИШИВКИ

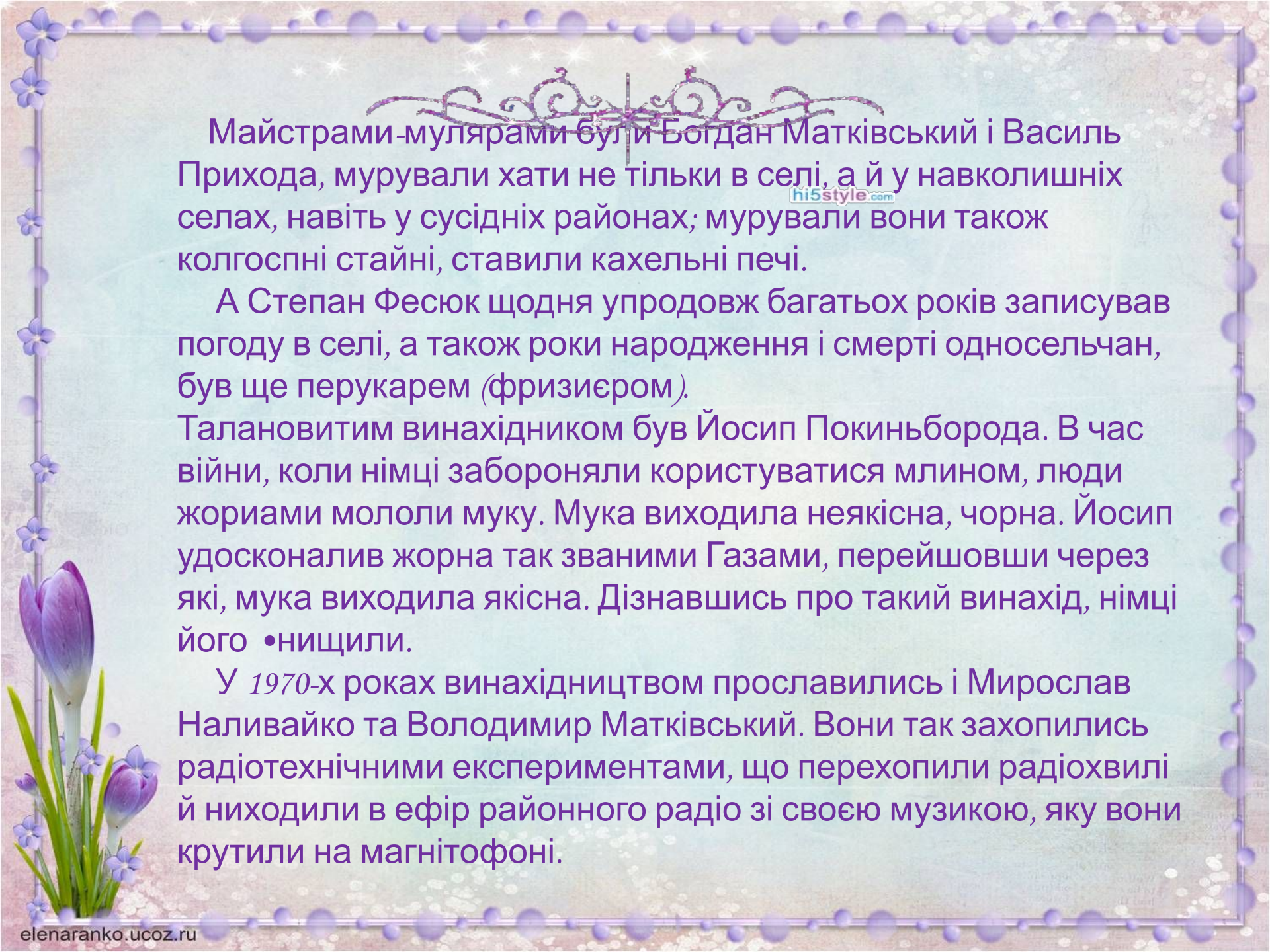
Корчанюк С.В. та Бицькою А.П.

створено багато картин, вишивок

для храму Покрови Пресвятої

Богородиці

Майстрами-мулярами були Богдан Матківський і Василь Прихода, мурували хати не тільки в селі, а й у навколишніх селах, навіть у сусідніх районах; мурували вони також колгоспні стайні, ставили кахельні печі.

А Степан Фесюк щодня упродовж багатьох років записував погоду в селі, а також роки народження і смерті односельчан, був ще перукарем (фризиєром).

Талановитим винахідником був Йосип Покиньборода. В час війни, коли німці забороняли користуватися млином, люди жоріями мололи муку. Мука виходила неякісна, чорна. Йосип удосконалив жорна так званими Газами, перейшовши через які, мука виходила якісна. Дізнавшись про такий винахід, німці його •нищили.

У 1970-х роках винахідництвом прославились і Мирослав Наливайко та Володимир Матківський. Вони так захопились радіотехнічними експериментами, що перехопили радіохвилі й ниходили в ефір районного радіо зі своєю музикою, яку вони крутили на магнітофоні.

САНІТАРКА

Ой у лісом, у сосновім,
Там пастух худобу пас.
‘А з-під лісу наближався, Партизанський відділ наш.
Попереду йшла підвода,
А на ній червоний хрест.
А з підводи чути голос, Скоро буде вже кінець.
Там сиділа санітарка, Санітарка з Волиня.
Її мужа розстріляли,
Серце кров ю облилось.
Один каже напишіте,
До моєї родини.
Другий каже напишіте,
До моєї дівчини.
Вона пише, він диктує,
Як ся маєш дорога?
Я на фронті легко ранен, Скоро буду вдома я.
Одна рана непомітна,

По плече нема руки.
Друга рана ледь помітна, До коліна без ноги.
Україно, Україно,
Україно ти моя.
Я за тебе в світі гину,

ТАМ ЗА ЛІСОМ СОНЦЕ СХОДИТЬ

Там за лісом сонце сходить,
Вождь Бандера йде до нас.

Там за лісом сонце сходить, да сходить, Вождь Бандера йде до
нас.

Він приїхав привитати Своїх друзів повстанців.

Він приїхав привитати, витати Своїх друзів повстанців.

Він приїхав, крикнув «Слава»,
Слава фронту по Кавказ.

Він приїхав крикнув «Слава, да слава», Слава фронту по Кавказ.

Кавалерія за лісу,

А піхота з-за гори.

Кавалерія за лісу, за лісу,

А піхота з-за гори.

Кавалерія рубає,

А піхота у полон бере.

Кавалерія рубає, рубає,

А піхота у полон бере

СПОГАДАЙ ДІВЧИНО КРАСУ

Спогадай дівчино красу,
Що я у тій пісні скажу.

Давно закоханий я в серцю,
Це слово несміло ношу.

Як ворог із-за кордону,
Виповість Україні війну.

Ми сядем обоє на коні,
Я тебе не лишу саму.

Ти будеш доносить патрони,
Щоб легше нам ворога бить.

Як скосить мя московська куля,
Ти мусиш мене замінить.

А потім, як втихнуть гармати,
Ти мусиш мене відшукать.

Могилу мою завітчати,
Щоб легше було спочивать.

Пізніше ти підеш між люди,
І будеш бабуся стара.

Роки ті згадувати будеш,
Як разом зі мною цвіла.

ЯК ВИЙШОВ МІСЯЦЬ ІЗ-ЗА ХМАРИ

Як вийшов місяць із-за хмари,
Він всю долину освітив.
Він освітив усю долину,
І знов за хмари заходив.
А в тій долині є хатина,
А в тій хатині два вікна.
Там мати доню наувчала.
Доня зажурена була.
Ой доню, моя рідна доню.
Ой доню, донечко моя,
Не жди повстанця із походу.
Його на світі вже нема.
Багато хлопців повернулось,
Багато де-кого нема.
Багато дівчат вийшло заміж,
А ти осталася сама.

Використана література

1. Географічна енциклопедія України. - К., 1993. - Т. 3. Дані про положення та клімат у Торках.
2. Дік І., Чабаренко М. Радехів. Краєзнавчий нарис. - Львів, 1992. -
3. Документи Центрального державного історичного архіву України у Львові.
4. Книга пам'яті України, Львівська обл. Т. 3. Жертви війни.
5. Коваль В., Максимець Р., Максимець В. Бишів: 600 літ. - Сокаль, 1997.
6. Сироїд В. Рурка А. Історія сіл Радванці та Волиця-Радванська. - Львів, 2010.